

TEHETSÉGGONDOZÁS AZ EÖTVÖS JÓZSEF COLLEGIUMBAN

– SZÁMVETÉS ÉS KITEKINTÉS –

MOST, AMIKOR ÁTTEKINTÉST KELL ADNOM arról a tehetséggondozó munkáról, amely az Eötvös Loránd Tudományegyetem legnagyobb és legrégebb szakkollégiumában, az Eötvös József Collegiumban (továbbiakban Collegium) folyik, egyszerre több elvárásnak és célnak is meg kell felelnem. Ezek egy részét a tárgy követeli meg, más részét magam támasztom önmagamnak. Hiszen egy immár több, mint száztíz éves múltra visszatekintő, nagy hagyományú és hírű intézmény esetében nem tekinthetünk el a múlt eredményeire való hivatkozástól és a ma Collegiumának ama régivel való összehasonlításától, de attól sem, hogy mindezt egy olyan személy írja, aki közel nyolc évnyi igazgatói munka után elköszön hivatalától, így el nem fojtható késztetést érez, hogy visszatekintszen, és – még ha óhatatlanul szubjektíven is – számot ne vessen igazgatói működése eredményeivel, és a fölmerült, s olykor meg nem oldott problémákkal. A régi, nagy múltú intézmények ugyanis mindig kettős szorításban működnek: egyik oldalon ott áll elvárásaival a hagyomány, a valamikori dicsőséges korszak, a másikon pedig ott sürget a jelen, a modern kor a maga Proteusként átalakuló kihívásaival. S mivel a változó világban egyetlen oktatási intézmény sincs, mely évszázados hagyományait változatlanul őrizné, de nincs egy olyan egykor és ma is sikeres sem, amely teljesen elszakadt volna gyökereitől, kétségtelen, hogy a mai siker feltétele a hagyomány és megújulás kettősében ragadható meg.

Amikor 1895-ben Eötvös Loránd kezdeményezésére megszületett a Collegium, az alapító és támogatói határozott céllal és világos elképzelésekkel hozták létre az új intézményt. Mivel a kor közoktatásának egyik legnagyobb problémája a fölkészült, jól képzett tanárok szorító hiánya volt, a Collegium elsődleges célja az égető tanárhiány enyhítése volt. Szervezeti, működési és pedagógiai mintául a párizsi elitképző intézmény, az École Normale Supérieure szolgált. A cél pedig úgy fogalmazódott meg, hogy elhivatott és tudásukat alkotó módon továbbadni, fejleszteni képes, ún. „tudós tanár”-okat képezzenek az új intézmény falai közt.¹ Minden eszközt ennek a célnak rendeltek alá: a Collegium a kezdeti sikeres próbaidőszak után 1911-ben költözött a legendás Ménesi úti épületbe, amely maga volt az elitképzéshez rendelt valamennyi feltétel megvalósulása. Az épületet 60–70 diák (akkoriban csupa fiatalember) és az őket tanító tanárok kényelmes elhelyezésére tervezték. De volt benne

¹ Tóth Gábor (1995) Az Eötvös József Collegium előtörténete. In: *Szabadon szolgál a szellem (1895–1995)*. (ed) Kósa László, Budapest, pp. 13–30.

nem kevés kabinetszoba tanórák céljára, társalgó és közös étkező, hiszen a diákok teljes ellátást kaptak, de ami a legfontosabb, az első emeleten a kiválóan felszerelt könyvtár kapott helyet, amely sok diák számára még saját ágyánál vagy íróasztalánál is fontosabb lett. Akkoriban négy-négy, többnyire azonos szakon tanuló, eltérő évfolyamra járó diák lakott minden két szobából álló egységben: az egyik szoba a tanuló, a másik a háló volt. Egy-egy ilyen szűkebb közösséget neveztek családnak: élén a negyedéves „családapa” állt, akit a harmadéves „családanya” követett a sorban, amelyet a két gólya zárt.

De a Collegiumnak nemcsak a szervezete, hanem oktatási módszere is egyedülálló volt. A diákoknak nem feltétlenül kellett az egyetemen órára járniuk, elég volt ott kollokválniuk, s óráik jelentős részben a Collegiumban voltak. Ezek a kollégiumi szemináriumok jellegükben is eltértek az egyetemi óráktól: kics csoportos foglalkozások voltak, amelyeken nagy szerepet kapott az önálló munka és felkészülés: a diákoknak többnyire újabb és újabb feladatot kellett hétről hétre megoldaniuk. Legendások a szinte megvalósíthatatlannak tűnő követelmények: pl. tanuljon meg a diák svédül a következő órára. A tanárok szigorú kritikát és önálló gondolkodást vártak el diákjaiktól, és ez a szellemiség a mindennapi érintkezést is áthatotta: a diákok egymást is vizsgáztatták, s tudatlanságáért bárki kaphatott megsemmisítő korholást. Többnyire úgy szokás mindezt jellemezni, hogy a korban szokásos német-porosz pedagógiai és tudományszemlélet helyett a Collegiumban francia liberális szellem uralkodott. Éppen emiatt vált 1945 után egyre kényelmetlenebbé a Collegium a kommunista hatalom számára, ami elvezetett aztán az 1950-es megszüntetéshez.

Az 1956-ban újjászervezett Eötvös Kollégium, immár az ELTE szakkollégiumaként megpróbálta életre kelteni a megszüntetett intézményt. Bár a kontinuitás megszakadása súlyos, máig ható traumát okozott, mégis elismerés illeti a feltámasztás kísérletét, még ha az eredeti állapotot nem sikerült is (és nem is lehetett) visszaállítani. Az akkori igazgató, Tóth Gábor filozófiája, ahogy később egykori közeli munkatársa megfogalmazta, így foglalható össze: „amit lehet, és ahogy lehet”. Az ekkor már koedukált és számos kiváltságát elveszített Kollégium a nyolcvanas évek olvadó szocializmusában egyre többet valósíthatott meg a régi Collegiumot jellemző sajátosságoktól. Az 1990-es rehabilitálás megadhatta volna az esélyt, hogy a megváltozott társadalmi, politikai és természetesen oktatási viszonyok között korszerű, de a régi Collegiummal kompatibilis új Collegium jöjjön létre (ne feledjük, ekkor már szép számmal voltak magukat a Collegium eszméjéből eredeztető és egyéb alternatív szakkollégiumok!). De hiába indult meg a helykeresés, ekkor a Collegium a személyi kérdések kátyújába ragadt. Aztán a felsőoktatás látványos fejlődésével és az 1993-as felsőoktatási törvénnyel az addig tágasnak hitt mozgástér hirtelen leszűkült. Nem mondhatom, hogy végleg kényszerpályára került a Collegium, de az kétségtelen, hogy az elmúlt másfél évtizedben számos olyan változás ment végbe a magyar felsőoktatásban, amely szűkítette a Collegium lehetőségeit. Ami a kilencvenes évek elején egy tollvonással rendezhetőnek tűnt, arról kiderült, hogy nehéz, küzdelmes folyamat: az új Collegiumot kontinuussá tenni a régivel. Minden

nehézség és vita ellenére az elmúlt bő másfél évtized Collegium-története három tényező együtt hatásából vezethető le: őrizni a Collegium „szabadon szolgál a szellem”-eszményét; egyszerre ápolni és megújítani, a korkövetelményekhez igazítani a Collegium oktatási és tudományos rendszerét; kivédeni, vagy ha ez nem lehetséges, legalább tompítani a magyar társadalom és a felsőoktatás átalakulásának és átalakításának negatív hatásait. Ebben az összefüggésben kétségkívül az egyik legfontosabb fogalom a tehetséggondozás. Ezt művelte mesterfokon a régi Collegium, s ezt kell mesterfokon művelnie az újnak.

A magyar felsőoktatásban tanulók száma nemcsak a 20. század elejéhez, de a még a rendszerváltoztatás évéhez képest is óriási mértékben növekedett meg. Az egyetemi, főiskolai hallgatók létszámának drasztikus emelkedése, az oktatás piacosítása és a társadalmi, egyéni igények és karrierhiedelmek megváltozása egyes szakterületeken eltömegesítette, más szakokon végveszélybe sodorta az oktatást. Rangjukat, súlyukat veszítették klasszikus tudományterületek, divatossá, hallatlanul népszerűvé váltak új vagy egzotikus szakirányok. Fajsúlyát veszítette a közoktatás, elvesztette rangját az érettségi, megszűnt a felvételi, vagyis az egyetemek beleszólása abba, kiket fogadnak majd polgáraikká, s még hosszán sorolhatnánk azokat a kedvezőtlen változásokat, amelyek megváltoztatták a köz- és felsőoktatás egymáshoz való és belső viszonyait. Ha visszatekintünk az elmúlt húsz esztendőre, azt mondhatjuk, alig volt olyan változtatás a felsőoktatásban, amely öt esztendőnél hosszabb életű lett volna. Ezt tetőzte be a bolognainak nevezett folyamat, azaz a többciklusú felsőoktatási képzés, amely érzékenyen érintette a Collegiumot is.

A Collegium, mint a magyar tanárképzés egyik fellegvára, hagyományosan a közoktatásban is jelenlévő szaktudományok művelésének helye, vagyis ahogy egykor, úgy ma is „filozok” és „dögészek” alkotják a kollégisták többségét, ami azt jelenti, hogy sokáig csak az ELTE Bölcsészettudományi és Természettudományi Karának hallgatói lehettek a Collegium tagjai. Az ELTE szervezeti átalakulása következtében azonban ma már a Társadalomtudományi és az Informatikai Kar hallgatói is jelentkezhetnek a Collegiumba. Azaz a klasszikus bölcsész- (magyar, történelem, filozófia, nyelvzakok) és természettudományos (matematika, fizika, biológia, kémia) szakok néhány éve kiegészültek modernnek nevezhető szakirányokkal, és ezzel nagyjából kialakultnak tekinthető a Collegium szaktudományos spektruma, ami megfelel a hagyományoknak, és alkalmazkodik a jelenlegi helyzethez is. Bár az elmúlt években fölmerült annak a kérdése is, vajon nem kellene-e nyitnia a Collegiumnak olyan területek felé, amelyek divatossá lettek (pl. közgazdaságtan, politológia, kommunikáció stb.), a gondos mérlegelés eldöntötte, hogy teljes profilváltásra a klasszikus tudományterületek dekonjunktuurája ellenére sincs szükség, ha a „tudós tanár” ma is aktuális eszményéhez hívek akarunk maradni.

A teljes vagy legalábbis nagymértékű profilváltás egyébként is kudarcra lett volna ítélve, hiszen a kilencvenes években, éppen a régi Collegium családmodelljének modern változataként, fokozatosan szerveződtek meg azok a szakmai műhelyek, amelyek az egy szakon tanuló diákokat fogják össze. Jelenleg tizenkét szakmai műhely

működik a Collegiumban: magyar, történész, angol-amerikai, germanisztika-skan-
dinavisztika, francia, klasszika-filológiai és orientalisztika, filozófia, társadalomtu-
dományi, földrajz-földtudományi, matematika-fizika, biológia-kémia, informati-
kai. (Korábban igen sikeres volt a Collegium russzisztikai műhelye, de az új évezred
elején eltűntek a Collegiumból az oroszszakos jelentkezők, s bár van russzisztika-
szakirányon tanuló hallgatónk, akire megkülönböztetett figyelemmel vigyázunk,
esetében nem beszélhetünk műhelyről, csak egyéni, tutoriális munkáról.)

A tehetséggondozás folyamata tehát azzal kezdődik, hogy a Collegium megpró-
bálja megszólítani a profiljába illeszkedő szakirányokra felvételt nyert hallgatókat, és
minél többekben fölkelteni az érdeklődést intézményünk iránt. Jelenleg 115 hallgató
háromágas szobákban való elhelyezését tudja biztosítani a Collegium, de emellett
még 60 bejáró tagja is van a Collegiumnak, vagyis évente mintegy 20–22 bentlakó és
10–12 bejáró hallgató föl vételére van mód. Az átlagos túljelentkezés évente hatszo-
ros, ebből kell minden évben úgy kiválasztani a legjobbakat, hogy lehetőleg minden
műhelybe jussanak gólyák. A jelentkezők közül pontosabban az egy-egy szakirány-
ra jelentkezettek közül a legjobbakat választjuk ki és vesszük fel a Collegiumba, de
az igazi probléma nem is a kiválasztás collegiumi folyamatában rejlik, hanem abban,
hogy mi csak a jelentkezők legjobbjait tudjuk kiválasztani. S bár a pályázati felhívás-
ban szerepel, hogy a Collegium a legjobbakat és az egyetemi tanulmányoknál többre
vagyókat várja, korántsem biztos, hogy a legjobbak jelentkeznek. A rövid határidő és a
többletterhek hangsúlyozása sokak szerint ugyanis riasztóan hat. Ráadásul az utóbbi
évtizedben szemmel láthatóan megnőtt a felsőoktatási verseny, s a felsőoktatási intéz-
mények már a középiskolában megpróbálják maguknak megnyerni a diákokat. Régen
óriási jelentősége volt a Collegium tehetség-utánpótlásában, hogy az első két évtized
után nem volt olyan középiskolája Magyarországnak, amelynek tantestületében ne
lett volna egy vagy két Eötvös-kollégista, s ők bizony kötelességüknek érezték, hogy
legkiválóbb tanítványaikat beajánlják a Collegiumba. Csakhogy az Eötvös Collegium,
minden szándéka ellenére, elszakadt a közoktatástól. Ahogy a régi Collegiumban is
meghatározó volt azok száma, akik tudományos pályára léptek, és egyetemi okta-
tók lettek, úgy a mai Collegium „tudós tanár” eszménye is inkább a felsőoktatásnak,
mintsem a közoktatásnak szól. Végzettjeink között bizony kisebbségben vannak,
akik valamely középiskolában tanítanak, s aki mégis ezt a hivatást választotta, az is
inkább a fővárosban igyekszik elhelyezkedni, pedig a Collegium hivatása elsősorban
a vidéki Magyarország elitképzése. Éppen ezért sürgető szükség volt a legkiválóbb
középiskolások megszólítása. Bár az ELTE népszerűsége kisugárzik a Collegiumra
is, a legkiválóbbakért nagy a verseny. Ezért minden évben igyekszünk megszólítani
az OKTV-k legjobbjait, és szoros kapcsolatot alakítottunk ki a Kutató Diákok moz-
galmával is, akiknek köréből számos kiváló hallgatónk került és kerül ki.

A tehetségek megfelelő kiválasztása rendkívül fontos feladat, és ennek a Colle-
giumban régi hagyománya és külön neve is van: „fejkopogtatás”. A hallgatóktól előbb
írásos jelentkezési anyagot kérünk, majd többnyire egyetemi tanulmányaik kezdete
előtt, valamelyik augusztusvégi napon személyesen is meg kell jelenniük az Eötvös

Collegiumban. Mivel az új felsőoktatási törvény eltörölte az egyetemi felvételit, így az oktatók csak az első órán találkoznak a felvételt nyert hallgatókkal, személyes benyomások alapján a felsőoktatási intézményeknek nincs módjuk szelektálni a jelentkezők között. Emiatt aztán sokan panaszkodnak arra, hogy az utóbbi időben sok, a felsőfokú tanulmányokra alkalmatlan diák jelent meg az egyetemeken és főiskolákon, akik – a finanszírozási forma miatt – alkalmatlanságuk ellenére is közel férközhetnek a diplomához. A Collegium szakmai felvételi je lehetőséget ad arra, hogy a jelentkezők közül a legkiválóbbakat vegyük fel az intézménybe. Mivel azonban felvenni csak a jelentkezőket lehet, az utóbbi években – sajnos – egyre többször előfordult, hogy alkalmas jelentkezők híján egy-egy szakterületre nem tudtunk elsőéves hallgatót fölvenni. (Ha azzal szembesül a Collegium tanári kara, hogy az adott szakterületre jelentkezők tudásuk, képességük alapján elmaradnak a megkívánt szinttől, és felkészületlenségük, érdeklődésük hiánya nem magyarázható sem családi háttérrel, sem fölvezetésük hiányosságai, akkor nem kötünk kompromisszumot, és pusztán a létszám feltöltése végett nem veszünk föl diákat.)

A jelentkezőket azonban nemcsak szakmai fölvezetésük alapján ítéljük meg, hiszen a Collegium számára az egész személyiség fontos. A diákság is véleményét mond minden jelentkezőről, figyelembe véve, hogy ki mennyire tűnik alkalmasnak a Collegium közösségébe való beilleszkedésre, de a teljes embert vizsgálja a szakmai felvételi bizottság is. Többször előfordult, hogy éppen az emberi szempontok miatt a Collegium elutasított olyan kiváló eredményeket fölmutató jelentkezőt, akiről a felvételin hamar kiderült, hogy képtelen lenne beilleszkedni e sajátos közösségbe, vagy előnyben részesítette azt, aki középiskolai eredményei alapján nem volt kiválónak nevezhető, de elkötelezettségéről és kivételes intelligenciájáról meggyőződtek fölvezetetői.

A tehetségesnek ítélt hallgatók kiválasztása után kezdődik meg a tehetséggondozás collegiumi folyamata. Bár az egyetemi és collegiumi követelmények jó esetben nem hagyják, hogy a tehetséges diák elkallódjék a rendszerben, legelőször a tehetséggondozás fontos feltételei közül mégis egy olyan összetevőt emelek ki, amely bár nehezen megragadható, mégis érzékelhető feltétel, és ez a Collegium inspiratív légköre. Általános tapasztalat ugyanis az, hogy egy mégoly tehetséges diák táalentuma is kibontakozatlan marad, ha rossz környezetbe kerül. A lustaság, a tanulmányok elhanyagolása, a készülletlenség tolerálása azonban sem régen nem volt divat, sem ma nem jellemző a Collegiumra. Bár az egymást komoly és komolytalan kérdésekkel vizsgáztatásnak a szokása a mai Collegiumra már nem jellemző, a diákság ma is elismeréssel tekint a kivételes teljesítményekre, s a siker másokra is ösztönzőleg hat. Az, aki elhanyagolja tanulmányait, hamar a közösség periferiájára sodródhat, s hamar elveszítheti tagságát.²

2 A Collegium Tanulmányi Szabályzata és Követelményrendszere szerint a tagok elveszíthetik tagságukat, ha tanulmányi átlaguk két egymást követő félévben 4,25 alá csökken. Bár kísérleteztünk a számítás „modernizálásával”, egyelőre megmaradtunk a klasszikus átlagszámítás mellett, míg a karok használgják a „súlyozott” és „kredités” átlagszámítást is. Minden félévben megvonjuk a Collegium „nagy átlagát” is, ami egy-fajta GDP-adatnak tekinthető. Ez az elmúlt 5–6 félévben jellemzően 4,50–4,52 volt.

És hozzájárul ehhez a légkörhöz a múlt elevenen tartása. A Collegium történetében, a kezdetektől a mai napig számosan vannak azok, akik jelentékeny szerepet játszottak a magyar és az egyetemes tudományosságban. Példájuk földidézése, életművük kutatása eminens feladat, hiszen sok esetben modell-értékű pályafutásról és tudományos teljesítményről van szó. Ilyen céllal több sikeres konferenciát is szervezett az elmúlt időszakban a Collegium, és e konferenciák anyagát több kötetben közzé is tettük.³

Lényeges továbbá az is, hogy az Eötvös Collegium, eltérően számos más szakkollégiumtól, valódi interdiszciplináris intézmény. A Collegium falai közt bölcsészek és természettudósok, társadalomkutatók és informatikusok élnek, laknak, tanulnak együtt, és a különböző világlátások jól kiegészítik egymást, és a nem pusztán a saját tudományos közegben való mozgás jótékonyan szélesíti a látókört.

(Régi, eldöntetlen vita egyébként, hogy milyen szobaösszetétel az ideális. Az jobb-e, ha azonos szakon tanulók laknak együtt, mint régen, vagy ha teljes a keveredés; s az azonos évfolyamon tanulók együttlakása szerencsésebb-e, vagy ha különböző korúak a szobatársak? A kérdés első felére nincs egyértelmű válasz, mert pozitív példát mindkettő mellett föl lehet sorakoztatni. Az biztos, hogy a legrosszabb konstrukció a tiszta gólya-szoba, ebben az esetben ugyanis nincs felsőéves, aki a fiatalabbat bevezesse az egyetemi és kollégiumi életbe.)

De visszatérve a kollégiumi tehetséggondozáshoz: a sikeres felvételi után kezdődnek az egyetemi és kollégiumi tanulmányok. Az Eötvös Collegium – híven hagyományához – ma is kínál az egyetemi képzési rendbe illeszkedő vagy attól független, csak az Eötvös-kollégisták számára kötelezően választható szak- és nyelvórákat. A Collegiumban fölvehető órák körét – a lehetőségek figyelembevételével – az egyes műhelyek autonóm módon határozzák meg, illetve vannak olyan, az egész Collegium számára ajánlott kurzusok, amelyekről az igazgató dönt.

Szakórák tartására elsősorban az ELTE oktatóit kérjük föl, akik félévente egy-egy collegiumi kurzust beszámíthatnak kötelező óraterhelésükbe. Ilyen órát minden fölkért oktató szívesen vállal, ezeknek a kurzusoknak a színvonala ugyanis jóval meghaladja egy átlagos egyetemi foglalkozás színvonalát, hiszen ezeken a – nem kizárólag, de többnyire Eötvös-kollégisták által látogatott – kurzusokon a legjobb és a leggyengébb képességű diák közti különbség nem oly nagy, mint más órákon, azaz az oktató nem kényszerül alapfokú ismeretek oktatására, a legjobbak pedig nem unatkoznak emiatt. E szakórák mellett nagyon fontos a nyelvi képzés színvonalának a fönntartása, mert bármennyire jobb nyelvi fölkészültséggel jönnek is az újabb generációk, célunk, hogy a Collegiumban tovább emeljük a már megszerzett nyelvtudás szintjét (középfok után felsőfok), hogy megadjuk a lehetőségét, hogy

³ *Az Eötvös Collegium és a magyar irodalomtörténet.* (ed) Varga László, Budapest, 2003; *Keresztury Dezső, az Eötvös Collegium igazgatója (1945–1948)*, (ed) Paksa Rudolf, Budapest, 2004; *A háború sújtotta Eötvös Collegium.* Tomasz Jenő emlékére. (ed) Dörnyei Sándor, Budapest, 2004; ΓΕΝΕΣΙΑ (Tanulmányok Bollók János emlékére) (ed) Horváth László, Laczkó Krisztina, Mayer Gyula & Takács László, Budapest, 2004; *Szekfü Gyula és nemzedéke a magyar történetírásban.* (ed) Paksa Rudolf, Budapest, 2007; *Tudós tanárok az Eötvös Collegiumban.* (ed) Sepsi Enikő és Tóth Károly, Budapest, 2009.

egy-két újabb nyelvet tanulhassanak meg. Jelenleg a következő nyelvek tanulhatók a Collegiumban: angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz, bolgár, ógörög, latin (ez utóbbi egy évig kötelező minden latint még nem tanult bölcsészhallgatónak).

Az Eötvös Collegium az elmondottak alapján jól látható módon egyesít különféle funkciókat: a diákotthonit, az oktatásit és tudományost. A kis, egymást jól ismerő közösség, ha pusztán a kollégiumi öntevékenységet nézzük, már önmagában is az átlagosnál messze jobb feltételeket kínál ahhoz, hogy a benne részt vevők kibontakoztathassák tehetségüket. Ezek azonban, mint például a zenei önképzés, ami a kollégiumi kórusban teljesedik ki, vagy az irodalmi alkotókör, ami kisebb csoportokban folyik, és még sok más önálló diákkezdeményezés mind olyan fontos melléktevékenységek, amelyek sokoldalú személyiségek kialakulását segíthetik elő. Igazgatóként ezeket a tevékenységeket mindig támogattam, de a hangsúly végső soron az oktatáson, az önálló vagy csoportos kutatómunkán, illetve az egyetemi tanulmányok vagy az azokon túlmutató egyéni fölkészülésen van. Az előbbinek igyekszik szervezett keretet biztosítani a Collegium azzal, hogy lehetőséget ad a szakos képzési rendbe illeszkedő szakórák, vagy ún. szakkollégiumi kurzusok illetve nyelvórák látogatására.

A Collegium, bár az elmúlt évszázadban adott jeles írókat, költőket a magyar kultúrának, sőt újabban sikeres vállalkozókat a magyar és globális gazdaságnak, mégis kiváló tudóst adott legtöbbit a magyar és nemzetközi tudományosságnak, vagyis kiemelt feladatunk, hogy bizonyos területeken, elsősorban a klasszikus bölcsész-tudományok és természettudományok terén, a tudósutánpótlás nevelése. Mindannak fókuszában, ami az elmúlt évtizedben a Collegiumban történt, a tudományos profil megerősítése állt. Ezt szolgálja a nagyjából véglegessé formálódott műhely-szervezeti rendszer, amelyet a kétciklusú képzésre való áttérés rendkívül hátrányosan érintett. Mert míg korábban a kétszakosság – a kilencvenes évek egy rövid intermezzójától eltekintve – mindvégig meghatározó volt a bölcsész-tudományok és a természettudományi tanárszakok esetében, vagyis egy hallgató egyszerre legalább két műhely tagja volt, addig az új rendszer egy, vagy – jobb esetben – másfél szakos hallgatói általában csak egy műhely teljes értékű tagjai, ami miatt jelentősen csökkent az egy szakirányon tanulók létszáma. Ebben a helyzetben nagyon nehéz közös kurzust vagy közös kutatási programot találni, hiszen egy-két emberre a mai nehéz gazdasági helyzetben luxus lenne kurzust vagy programot alapozni.

A tudományos képzés megerősítéséhez tartozik mégis e szakmai műhelyek egyre szervezettebbé válása, s hogy a műhelyvezetők, akik mind egyetemek vagy akadémiai kutatóintézetek fiatal, tehetséges oktatói, kutatói, segítséget nyújtanak a tudományos fölkészüléshez. Ami – véleményem szerint – az utóbbi években valódi áttörést jelentett, a Collegium és a tudományos élet kapcsolatának egyre szorosabbra fűzése.

Első helyen kell említeni a Collegiumban tartott tudományos konferenciákat. 2001 óta évente mintegy négy-öt konferenciára került sor a Eötvös Collegiumban. A legnagyobb hagyományú és legrégebb konferencia az először 2000-ben megszer-

vezett Eötvös Konferencia, amely mára háromnapos rendezvényre nőtte ki magát, s melyen idén közel nyolcvan előadás hangzott el. Ez a teljes mértékben a diákság által szervezett konferencia nemcsak az Eötvös Collegium, hanem az ország és határon túli szakkollégiumok valamennyi tagjának meg kívánja adni a lehetőséget, hogy kutatásáról érdeklődő és kritikus közönség előtt számoljon be. A tudományos közéletben való részvételhez ez az egyik legjobb iskola: a szervező diákok megtanulják, hogyan kell, nem kevés buktatót legyőzve, egy efféle rendezvényt megszervezni; a résztvevők megtanulják, hogyan kell összefoglalót írni, milyennek kell lennie a jó előadásnak, hogyan kell nagyobb közönség előtt beszélni stb. Jól látható az, hogy az ezeken a konferenciákon résztvevők komoly előadói rutint szereznek, és ezt később valamennyien sikeresen kamatoztathatják.

A konferencia-részvétel és a publikációs tevékenység intenzív támogatása több célt szolgál. Amellett, hogy már az egyetemi tanulmányok ideje alatt komoly fölkészültséget lehet szerezni ily módon a későbbi tudományos pályához, az efféle tevékenységnek már a tanulás éveiben is komoly haszna lehet. A köztársasági-ösztöndíjra vagy egyéb más díjra való pályázáskor nem kis előnyt jelent, ha valaki efféle eredményes többlet-tevékenységet tud fölmutatni. Másfelől egy-egy ilyen megjelelés alkalmat ad arra is, hogy valaki ne csak a tanárai, hanem a szélesebb szakmai közvélemény előtt is ifjú tudósként mutatkozzék be. Ezáltal a Collegium hozzásegíti tagjait ahhoz, hogy a tapasztalat mellett – divatos szóval – jelentős „kapcsolati tőkét” halmozzanak föl, amit aztán (hogy egy igencsak praktikus szempontot említsek) a diploma megszerzése utáni álláskeresésnél kamatoztathatnak. Csak egy jellemző példa: az egyik néhány évvel ezelőtt rendezett tudományos konferenciára való készüléskor két hallgató nyakába vette az országot, s addig nem ismert forrásokat tártak föl az adott Eötvös-kollégista tudós fiatalkori kutatásairól. Előadásuk akkora sikert aratott, hogy nemcsak több folyóiratban és lapban publikálták a fellet, hallatlanul izgalmas anyagot, hanem több helyre meg is hívták őket előadást tartani, s egyiküknek azonnal tanársegédi állást kínáltak.

Az elmúlt években – meggyőződésem – lényeges lépéseket tett tehát a Collegium tudományos profiljának megerősítése érdekében. A legtehetségesebb diákok kiválasztása, az inspiratív szellem óvó fönntartása vagy a markáns tudományos profil megőrzéséhez szükséges tevékenységek kibontakoztatása és segítése mellett fontos dolognak tartom a diákok egyetemtól független ösztönzését is. Ahogy országos méretben rendkívül sikeres tehetséggondozási formának tartom az OTDK-t, ugyanúgy fontosnak tartom a hasonló ösztönzést a Collegiumon belül is, ahol ezt az Eötvös-pályázat jelenti. Ezen a pályázaton minden Eötvös-kollégista részt vehet, és pályamunkát nyújthat be tudományos és szépirodalmi kategóriában. A díjjal nemcsak elismerés, hanem viszonylag jelentős pénzjutalom is jár. Jóval körülhatároltabb területen várt pályamunkákat a több mint egy évtizeden át a Collegiumhoz kapcsoltan működő Huszti Alapítvány pályázata, amelynek további sorsa az alapító Husztiné Kalis Veronika asszony elhunytja miatt egyelőre bizonytalan. Ezek az alapítványi pénzjutalommal is együtt járó díjak fontos szerepet töltenek be a diákok tudomá-

nyos ösztönzésében, hiszen így olyan dolgozatok is megszületnek, amelyek nem részei az egyetemi kötelezettségeknek. Márpedig a szakkollégiumoknak elsődleges feladatuk, hogy az előírtakon felüli munkára ösztönözze tagjait.

Hasonló ösztönzést jelentenek a csak a Collegium tagjai számára elérhető külföldi ösztöndíjak. Bár még vannak lehetőségek a nemzetközi kapcsolatépítésben, komoly hozadékuk van a jelenleg meglévőknek is. Hosszabb-rövidebb tanulmányúton számos hallgató tanulhatott/tanulhat a párizsi École Normale Supérieure-rel való együttműködésnek köszönhetően, és évente többen is eltölthettek egy-egy szemesztert a wisconsini Beloit College-ban a régóta kiválóan működő diákcsere keretében. A külföldi ösztöndíj hallatlanul fontos minden tudósjelölt és tudós számára, hiszen a világlátás nagyszerű élménye meg a nyelvtudás tökéletesítése mellett a legnagyobb haszna mégis annak van, hogy az otthoni környezetből kiszakadva az ösztöndíjas reggeltől estig csak a kutatási témájával foglalkozhatik, tegye ezt akár az itthoninál gazdagabb könyvtárban, akár a hazainál jobban felszerelt laboratóriumban.

Az Eötvös Collegiumnak – az elmondottakból remélhetően világosan kitetszik – célorientált, sokféle elemet magába foglaló, egyszerre hagyományörző és korszerű, de ugyanakkor még további lehetőségeket is magába foglaló tehetséggondozási programja van, amely a következő legfontosabb pillérekből áll:

- a jelentkezők közül a legtehetségesebbek kiválasztása;
- a tudományos fölkészülést ösztönző és segítő szervezeti struktúra (műhelyek);
- magas színvonalú, az egyetemi kurzusokat kiváltó vagy kiegészítő szak- és nyelvórák;
- a tudományos életre fölkészítő, abba „belenövesztő” programok (konferenciák, hazai és nemzetközi tudományos tanácskozások);
- publikációs tevékenység;
- belső, alapítványi pályázatok;
- külföldi ösztöndíj-lehetőségek.

Mint minden intézmény, természetesen az Eötvös Collegium esetében is vannak kiaknázatlan lehetőségek. E nagy múltú intézmény búcsúzó igazgatójaként csak abbéli bizakodásomat fejezhetem ki, hogy az Eötvös Collegium a továbbiakban is hú marad évszázados hagyományaihoz s egyszersmind képes lesz megújulni és továbbfejlődni azokon a területeken, amelyeken megújulásra és fejlődésre van szükség. Bár a magyar felsőoktatás sok tekintetben a szétziláltság jeleit mutatja, az értékörzés és értékteremtés eminens feladata jelentőségének fölismerése és támogatása – melyet nem béklyóznak kicsinyes szándékok – hosszú távon is biztosíthatja a minőségi elitképzés fellegetvárának a nemzeti és nemzetközi tudomány és kultúra számára fölbecsülhetetlen jelentőségű, termékeny munkáját.

TAKÁCS LÁSZLÓ